

gren: el *car* (meitat de proa) i la *pena* (la de popa): St. Pol de Mar (1920-30), l'Escala (1937), Mallorca, etc.; encara que alguns, més joves i parlant més laxament, obliden *pena* i ho reemplaçen per *antena*.

No es tracta solament de l'embarcació marina, perquè també a la gran zona lacustre (el Palmar) descri- 5 vint-me l'ormeig de l'*albuferenc* em deien que «la trossa del dogal a la serreta hi subjecta l'*antena*» (1962). *Antenes* són també les del molí de vent balear (veg. el treball de Moll, BDC xxii). La pronúncia balear és *anténə*; *anténa* l'occidental, i *anténə* l'oriental. a Puigpunyent em mostraren el vell *molí amb antè- nes*, a la ventosa Formentera vaig veure com havien d'«acalar *səz anténəs* de les ales del molí». Deixem 10 les altres accs. per a diccs. més enciclopèdics.

Com quedà establert en el DCEC I, 220ab, la forma real llatina va ser ANTEMNA; i aclarit que el mot és autòcton en català (amb el tractament MN > n, normal en la nostra llengua) i potser en totes les llengües romàniques, menys el castellà, on *antena* [cap 20 a l'any 1410] ha de ser un manlleu del català o del gallec [car també n'apareix un cas espars en les *Partidas* d'Alfons el Savi, II, xxiv, Acad. II, 264].

DERIV.: *Antenada. Antenal. Antenam. Antenat.* 25 *Antenola* [1467]. I els mots savis derivats *antènula*, o compostos *anteniſer*, *anteniſorme* (DFa.).

Antenat 'fillastre', V. *néixer* (més usual en castellà, on avui predomina *entonado*, DCEC) *Antepassat*, 30 V. *pas Antepenúltim*, V. *últim Antepit*, V. *pit Anteposar*, *anteposició*, V. *posar Antera* V. *andana* (i *anar*) *Anterior*, *anterioritat*, V. *ans Antesala*, V. *sala*

ANTI-, 'contra-': hem prescindit d'alguns mots poc importants, derivats, amb aquest prefix, de mots ben coneguts.

Antibiótic, V. *bio-*

ANTIC, del ll. ANTICUS, ANTÍQUA, ANTÍCUM, id., reemplaçat més tard en llatí clàssic mateix, per ANTI- 40 QUUS, d'acord amb el femení. □ I.^a doc.: c. 1250, Guillem de Cervera.

Des de l'origen apareix amb el mateix sentit que avui: Muntaner ens parla de la seva Peralada, «*antiga vila*» (cap. 125), «sarrains havia molts en la nostra terra, e *antigament* que 'ls havia tenguts nostre linatge en Aragó e en Catalunya», Jaume I (Cròn., Ag., 50 p. 443).

A l'Edat Mitjana es desenrotlla molt en català el sentit de 'vell, aplicat a l'edat de les persones (i animals)', que n'arribà a fer una expressió de la idea d'«ancià»: «dixem nós al rey de Navarra que dixés primer, per ço con era pus *antich* e sabia més en les coses que nós», «en P. Pomar, qui era cavaller *antich*», Jaume I (192, 51), també en Desclot, en Lluall, en Eiximenis i encara en el *Tirant*: «a vós, rey prudentísim, *antich* en benaventurada vida» (Ag. I, 61).

És un ús que no es troba en les altres llengües romàniques, ni tan sols, que jo sàpiga, en occità antic: només un poc en fr. ant. (*le vieil antiſ*, Aucassin et Nicolette) i allà menys que entre nosaltres. Per tant hem de mirar com a estrictament català (no apropen- 5 çalat) l'ús que en fa Guillem de Cervera, en el qual arriba a pendre el sentit estrictament substantiu de un *antic* per 'un vell, un ancià, un vellard'; una deixa d'això va ser el nom *Antic*, usat en català com a antropònim: prenom encara freqüent en els Ss. xvi-xvii.

En bons manuscrits llatins es troben *anticus*, *-icum*, al costat del femení *antiqua* (Ernout-M.); i aquesta és la flexió que hem de pendre com a punt de partida de totes les formes romàniques, de manera que fins en castellà medieval es digué normalment *antigo* [Ber- 10 ceo, Mil. A, 727d; *Sacriſ.*, 123], que resta com a forma corrent en els Ss. xiii-xv junt amb el fem. *antigua*, i fins va passar com a forma vulgar al castellà d'Amèrica (DCEC I, 221). De les llengües romàniques, unes van generalitzar el radical del masculí —port. *antigo*, *-iga*, it. *antico*, *-ica*—, mentre que el castellà més tardà introdueix un masculí analògic *antigo* (que és ja la forma triada per Nebrija, c. 1495; alguns parlars francesos tenen també *antiſ*, S. XIII, etc., altres *anti*, i el fr. mod. *antique*, d'ús més limi- 15 tat, és un llatinisme).

La seductora teoria etimològica d'un gran lingüista admet fins i tot que l'única forma primitiva en llatí fou, no sols *anticus*, sinó també un femení *antica*, derivat preliterari de ANTE 'abans', amb un sentit com 'anterior, del temps d'abans', i que tal com *mortus* (MR-TO-) va passar a *mortuus* —a causa del contraposat *uuius*, *-uus*, però en romànic només han deixat petjada MORTUS, *-TA*—, també en el nostre mot la in- 20 fluència del contraposat *nouus* féu que *anticus*, *-ca*, es canviés en *-iquus*, *-iqua*: així ho raonà Thurneysen, ALLG XIII, 30-31, si bé aquest no és el lloc de pendre posició davant aquesta tesi (no es tractaria, doncs, del cas del ll. cl. *cum* < arcaic *quom*). En tot cas és 40 segur, doncs, que el romànic antic a penes mostra cap prolongació d'ANTIQUUS, encara que aquesta forma es trobi en els clàssics.

És una raó de més que tenim per posar en dubte que puguin haver quedat gaires descendents genuïns de ANTIQUA, i més d'ANTIQUUS, en parlars verament catalans; *antigo* (*costumbres antiguos*) entra encara, fins i tot, més o menys en domini aragonès (en el parlar fronterer de Cerveran, al peu SO. del Turbó; sens dubte sento *antiguos* a Bielsa, però això és de 1965). Indubtablement la pronúncia *antiſa* té avui gran extensió en terra valenciana, i amb força propagadora, car al costat se li ha creat un masculí *antiſ*. I no és solament cosa de l'extrem Sud, com dona a entendre *AlcM* (que ho cita només a Biar i d'Alacant enllà, amb un *antiuament* a Alzira), sinó poc o molt per tot el País: «allí neix la font *antiſa*», Crevillent; el Raval (em diuen a Elx), a diferència de la Vila, «és l'*antiſ*, la meitat de baix»; «molt *antiſ*» sento a Casinos i a Canet de Berenguer; a Xert hi ha la *Basseta (de)l Moli 'Ntiu*» (una partida *el Malentiu* a Cervera del 60